

PAPALIK

Katolik kilisesinin ruhanî
ve cismanî liderliğini
temsil eden makam.

Grekkçe *pappas* kelimesinden türetilen **papa** (baba), Katolik kilisesinin en yüksek ruhanî reisi ve Vatikan Devleti'nin başkanı olan şahsa verilen dinî-siyasî unvandır. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Doğu piskoposlarının kullandığı ve kutsallığı üzerine tartışmaların yapıldığı bu unvan IV. yüzyıldan itibaren Roma piskoposu tarafından da kullanılmaya başlanmış, 998'de gerçekleştirilen Pavie Sinodu'nda kullanımı Roma piskoposuna hasredilmiştir.

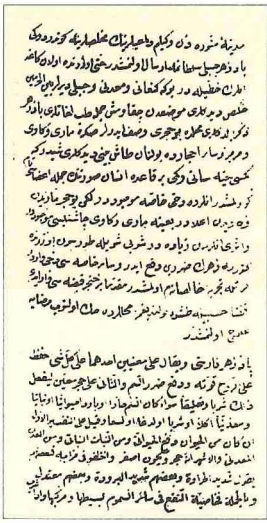
Roma, İskenderiye ve Antakya, Hristiyanlığın ilk dönemlerinde dinî açıdan önemli merkezlerdi. Havâri Petrus'un ilk Roma piskoposu sayılması ve Roma'nın başkent olmasından dolayı Roma piskoposu diğer merkezlerin piskoposlarından öncelikli bir konuma sahipti. İstanbul, Roma İmparatorluğu'nun merkezi haline gelince 451'deki Kadıköy Konsili'nde Roma'nın karşı çıkmasına rağmen İstanbul ve Kudüs de dinî merkez olarak kabul edilmiş, bu merkezlerin piskoposlarının kilisedeki konumları belirlenmiştir. Piskoposluk sıralaması Kadıköy Konsili'nde şöyle tesbit edilmiştir: Roma, İstanbul, İskenderiye, Antakya, Kudüs. Böylece kilisede "pentarşi" diye adlandırılan beşli yönetim anlayışı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Kadıköy Konsili'nde Roma, Aziz Petrus ve Aziz Pavlus gibi havârilerin vatanı olduğu için öncelikli kutsal şehir sayılmış ve Roma başpiskoposu (papa) Aziz Petrus'un halefi kabul edilmiş, söz konusu tartışma, konsil kararlarının papalık tarafından onaylanması ile yürürlüğe girebileceği şeklindeki genel kilise kabulü ile sona ermiştir. Roma piskoposu olan papa XI. yüzyıla kadar bütün Hristiyanlığın en yüce şahsiyeti kabul edilmiştir. Bu yüzyıldan itibaren meydana gelen bölünmeden sonra Doğu Ortodoks kilisesi papanın evrensel otoritesini reddetmiş, böylece papa sadece Roma Latin Katolik kilisesinin başını temsil etmeye başlamıştır.

Katolik kilisesine göre papa ilk Roma piskoposu sayılan Havâri Petrus'un halefi olduğundan hristiyanlar arasında Petrus'un konumu gibi bir yere sahiptir. Hz. İsa'nın, Matta İncili'nde yer alan (16/18-19), "Ben de sana derim ki sen Petrus'sun; ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım; ve ölüler diyarının kapıları onu yenemeyecektir. Göklerin hükümrânlığının anahtarları-

nı sana vereceğim; yeryüzünde her ne bağlarsan göklerde de bağlanmış olacak ve yeryüzünde her ne çözersen göklerde de çözülmüş olacak" şeklindeki ifadesine dayanarak Katolik kilisesi İsa'nın kurduğu kilisenin başının papa olduğunu kabul etmiş, aynı zamanda inanç esaslarını oluşturan doktrin ve disiplini belirleme yetkisinin de onun elinde olduğunu ileri sürmüştür.

Katolik hristiyanlara göre dirilişinden sonra -başka havârilerin de hazır bulunmasına rağmen- İsa sadece Petrus'a, "Kuzularımı güt" demiş (Yuhanna, 21/15), böylece kilisenin yönetimini Petrus'a vermiş, bu görev ondan halefleri olan Roma piskoposlarına (papalar) geçmiştir. III. yüzyılın başlarından itibaren Petrus'a (32-67) kadar çıkarılan papalık sıralaması geleneği daha sonraki yıllarda genel kabul görmüştür. Hegesippus (II. yüzyıl), Irenaeus (II-III. yüzyıl) ve tarihçi Eusebius (ö. 340) tarafından oluşturulan papalık sıralamasında ilk sırayı Papa Aziz Linus (67-76) almaktadır. Petrus'un ardından papalık makamına Papa XVI. Benedict ile birlikte (2005) toplam 265 papa oturmuştur.

I. Vatikan Konsili'nde (1870) Katolik kilisesi papanın evrensel kilisede en üst iktidara sahip olduğunu ileri sürmüştür. Aynı zamanda Luka İncili'ndeki (22/32), "Fakat senin imanın tükenmesin diye senin için ben dua ettim ve yine döndüğün zaman kardeşlerine kuvvet ver" ifadesine dayanılarak papanın yanılmazlığı (infaillibilité) ilkesi karara bağlanmıştır. Bu karara göre papa bütün hristiyanların çobanı ve doktrin koyucusu olarak iman, doktrin ve kilisenin gelenekleri konusunda tesbit ettiği esaslarda tansıl desteğe sahip olup yanılmazlık özelliği taşımaktadır. Bu yanılmazlık ona kurtarıcı İsa tarafından verilmiştir. II. Vatikan Konsili'nde (1964) papanın yanılmazlığı kararı sınırlandırılmıştır. 21 Kasım 1964 tarihinde kabul edilen "Lumen Gentium" kararına göre papanın yanılmazlığı papanın kilisedeki konumu, kilisenin yanılmazlığı ve piskoposlarla birlik halinde olmasıyla ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Ancak kiliseyle ilgili kararlarda ve iman meselelerinde açıklama yaptığında papanın yanılmaz ve tek otorite oluşu açıkça vurgulanmıştır (Poupard, *Dictionnaire*, s. 1501). Papanın yanılmazlığı kararı diğer hristiyan mezheplerinde olduğu gibi Katolikler arasında da rahatsızlığa sebebiyet vermiş, bu yüzden tartışmalar ve ayrılımlar meydana gelmiştir. Eski Katolikler diye anılan hristiyan mezhebi papanın yanılmazlığını reddedip ayrılanlardan oluşmaktadır. Günümüzde Katolikler arasında

Hekimbaşı
Cemalzade
Mehmed
Efendi'nin
getirtmiş
olduğu
panzehir
taşının tarifi
(Naşid Baylav,
Eczacılık
Tarihi,
s. 70-71)

yüzyıl hekimlerinden Ahmedî'nin *Tervîhu'l-ervâh*'ında da çeşitli tiryak terkiple ri görülmektedir. Ayrıca Tifâşî'nin *Ezhârü'l-efkâr fi cevâhiri'l-aḥcâr*'ında panzehirlerin çeşitleri ve özellikleri, hekimbaşı Sâlih b. Nasrullah'ın *Gāyetü'l-beyân fi tedbiri bedeni'l-insân* adlı eserinde de yılan sokmasına ve kuduza karşı kullanılan tiryak formülleri yer alır. XV. yüzyıl hekimlerinden Muhammed b. Mahmûd Şîrvânî'nin *Tuhfe-i Murâd*'sinde geyik, antilop ve keçi gibi memeli hayvanların mide ve bağırsaklarında teşekkül eden ve panzehir taşı denilen kalkerli taşların zehirlenmelere karşı etkili olduğu, ayrıca madden kökenli opal ve zümrüt tozlarının da panzehir bileşimlerine katıldığı anlatılır. Osmanlı sarayında padişahlar için yapılan tiryak çeşitleri arasında macîn-ı tiryâk-ı erbaa, tiryâk-ı semâniyye, tiryâk-ı askerî vb. sayılabilir; mesir macunu da zehirlenmelere karşı kullanılmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi'nde irili ufaklı çeşitli panzehir taşları bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Mahmûd eş-Şîrvânî, *Tuhfe-i Murâdî* (haz. Mustafa Argunşah), Ankara 1999, s. 150-157; Brockelmann, *GA*, I, 652; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 94; II, 225; Naşid Baylav, *Eczacılık Tarihi*, İstanbul 1968, s. 67-92; Bedi N. Şehsuvaroglu, *Eczacılık Tarihi Dersleri*, İstanbul 1970, s. 246; Ayşegül Demirhan Erdemir, *Tıbbî Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi*, Bursa 1996, s. 201-205; Ali Haydar Bayat, *Tıp Tarihi*, İzmir 2003, s. 122-124; J. Ruska, "Panzehir", *IA*, IX, 508; a.mlf. – M. Plessner, "Bâzahr", *El2* (İng.), I, 1155-1156.

NECDET OKUMUŞ

PAPA

(bk. PAPALIK).

papanın yanılmazlığını eleştiren Hans Küng gibi bazı ilâhiyatçı bilim adamları papalık tarafından çeşitli cezalara çarptırılmış ve dinî eğitim verme yetkileri iptal edilmiştir (Küng, s. 103-197).

Papa dinî açıdan dünyadaki bütün Katolikler'in başı ve Vatikan Devleti'nin yöneticisidir. Bu görevinde papaya kardinaller yardımcı olur. Kardinalleri papa, papayı da kardinaller seçer. Bu makama seçilen papalar X. yüzyıldan itibaren yeni bir isim almıştır. Bu uygulamayı Papa XII. John (955-963) başlatmıştır. Ancak Papa II. Marcellus (1555) gibi bu uygulamayı benimseyenler de olmuştur. Hristiyan kilise tarihinde papalar, Papa II. Nicolas'ın (1058-1061) yayımladığı karnâmeden sonra kardinaller tarafından seçilmeye başlanmıştır. 1271 yılından itibaren bu seçim, bir salonda toplanan ve üzerlerine kapıları kilitlenen kardinallerce gerçekleştirilmektedir. Papalık seçimine seksen yaşını aşan kardinaller katılamaz. Kardinallerin üçte ikisinden fazlasının oyunu alan her Katolik erkek papa seçilebilir. Eğer seçilen kişi piskopos değilse papa olduğu ilân edilmeden önce piskopos olarak takdis edilir. Katolik geleneğinde papanın görevi kiliseye hizmettir. Papa seçilen kişi ölünceye kadar bu görevde kalır. Ancak papalık tarihinde istifa eden bazı papalar olmuştur. İmparatorun veya güçlü bir hânedanın baskısı yahut desteğiyle teamüle aykırı biçimde seçilmiş, Roma Katolik kilisesinin yasal kabul etmediği papalar olarak bilinen "antipapalar" da vardır. Katolik kilisesinde papalık yapanların tam listesinin yer aldığı *Papalık Yılığ'ında (Annuaire Pontifical)* gayri nizamî usullerle seçilen otuz dokuz papanın ismi yer almaktadır. Papalık tarihinde aynı adla iktidarda bulunmuş, papalar ve antipapalar da vardır (Işık, s. 46).

Papalık Hristiyanlık tarihinin en eski kurumlarından. Katolik Hristiyanlığının merkezîyetçi bir yapıya sahip olmasını sağlayan husus papanın statüsüdür. Katolik kilisesinde dinî yapı tanrısal kelâm ve gelenek şeklinde iki unsurdan teşekkül etmektedir. Hem tanrısal kelâmın hem geleneğin izahında birinci derecede rol oynayan unsur ruhban sınıfıdır. İsa ve Petrus'un aracılığı ile dini öğretme yetkisine sahip olan ruhban sınıfı Hristiyanlığın en dinamik yönünü oluşturmaktadır. Böylece Petrus ve onun halefleri olan papalar İsa'nın vârisleri olarak mânevî otoriteye sahiptir. Bu sebeple konsil toplama kararı papaya aittir. Konsilde bütün piskoposlar tarafından alınan kararların geçerli sayılması papanın onayına bağlıdır. Papalık inanç, ibadet ve disiplinle ilgili birçok problemi çö-

det ve disiplinle ilgili birçok problemi çözmek için bugüne kadar yirmi bir genel konsil toplamıştır. Son konsil 1962-1965 yılları arasında Roma'da toplanan II. Vatikan Konsili'dir. Papa, Roma piskoposu, İsa'nın vekili, havâriilerin prensinin (Petrus) halefi, evrensel kilisenin şefi, Batı'nın patriği, İtalya'nın başrahibi (primat), Roma bölgesinin başpiskoposu ve Vatikan Devleti'nin hükümdarı gibi birçok unvan taşımaktadır. Papa XVI. Benedict bunlardan "Batı'nın patriği" unvanını kullanmaktan vazgeçmiştir.

Papa aynı zamanda papalığa bağlı meclislerin de başıdır. Katolik kilisesi bütün işlerini Vatikan'ın idarî yapısı denilen bu meclisler yoluyla yürütmektedir. Papa, Vatikan Kilise Devleti'ni çeşitli kurumlarla yönetmektedir. Bunlar Papalık Meclisi, Rahipler Sinodu, Kardinaller Meclisi, Devlet Sekreterliği ile bunlara bağlı Dışişleri Bakanlığı, kurullar (iman doktrini, Doğu kiliseleri, ibadet ve sakramentler, azınlık davaları, piskoposlar, hristiyanlaştırma, rahipler, kutsallaşmış hayat ve apostolik hayat, Katolik eğitimi), papalık komisyonları, konseyler (laikler, hristiyanlar birliği, aile, adalet ve barış, bir tek kalp, göçmenler, sağlık, kilise hukuku yasaları, hristiyan olmayanlar, inanmayanlarla diyalog, kültür, sosyal iletişim), bürolar (apostolik oda, apostolik meclisin mülkiyeti, apostolik meclisin ekonomik büroları) ve mahkemelerden (apostolik kutsal bağışlama, yüksek apostolik imza, on iki üyeli Roma) oluşmaktadır (Poupard, *Le pape*, s. 70-83).

Tarihte papalar siyasî olayların da içerisinde bulunmuştur; bazan aktif rol üstlenmişler, krallar ve devlet yöneticileri üzerinde otorite kurmuşlar veya onlara itaat etmişlerdir. Papalık tarihinde papa-imparator iş birliğinin en güzel örneği Papa III. Leo ile (796-816) Kral Charlemagne arasında yaşanmıştır. 800 yılında Papa III. Leo'nun Charlemagne'a taç giydirmesi bu dayanışmayı doruk noktasına çıkarmıştır. Charlemagne papalığın en büyük hâmisî olmuş, Tanrı'nın sitesi olan Vatikan'ı yetki ve himayesi altına almıştır. Ancak Karolenj Hânedanlığı'nın yıkılmasıyla birlikte papalar sorumluluk alanlarına giren topraklarda siyasal yönetimin başına geçmişlerdir. Papa VII. Gregory (1073-1085) yayımladığı bir genelge ile papanın imparator karşısındaki dokunulmaz kimliğini açıkça ilân etmiş, papa unvanının Roma piskoposundan başkası tarafından kullanılmasını yasaklamıştır (Martin, *DTC*, XI, 1883-1890). Böylece papalık makamı Ortaçağ boyunca cinayet, boşanma vb. konularda hakemlik vazife-

sini yerine getirmiş ve aforoz yetkisini herkese karşı kullanmıştır. Fakat XII. yüzyıldan itibaren papalığa karşı şiddeti giderek artan bir eleştiri dönemi başlamıştır. Papalığa sınırsız teokratik yapı kazandırma hedefini güden Papa VIII. Boniface (1294-1303), Kral Philippe le Bel ile arası iyice açılınca istifa etmek zorunda kalmıştır. Rönesans devrinde papalık bir çöküş sürecine girmiş, 1305-1376 ve 1378-1403 yılları arasında yaşanan Avignon Papalığı krizi bu döneme damgasını vurmuştur. Bu sıralarda Katolik Hristiyanlığı iki ve daha sonra üç papalı kriz dönemlerini yaşamıştır.

Hem Hristiyanlık hem de İslâm tarihi bakımından çok ağır sonuçları olan Haçlı seferleri papaların önderliğinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Sultan Orhan, I. Murad ve II. Mehmed dönemi savaşları ile Niğbolu Savaşı, Preveze Deniz Muharebesi ve İnebahtı Deniz Savaşı zamanın papaları tarafından teşvik edilen savaşlardır. Modernizme ve yenilenmeye çok şiddetli tepki gösteren papalar olduğu gibi diğer mezhepler ve dinlerle ilişki kurmaya önem veren papalar da olmuştur. Bugün papalık merkezi olarak Vatikan 900 milyona yakın Katolik hristiyan nüfusun mânevî merkezi durumundadır.

Ortodokslar'a göre Katolik kilisesinin mevcut papa anlayışı İnciller'den değil tarihî şartlardan çıkmıştır. Ortodokslar'ın papaya bakışı ilk dönemlerde kurulan beş patrikliğe göre belirlenmiştir. Onlara göre papa Roma'nın patriğidir. Roma patrikliğinin diğer patriklikler üzerinde yargılama veya yönetme değil şeref önceliği vardır. Protestanlar ise ruhban sınıfının en yüksek temsilcisi diye kabul ettikleri papaya dinî açıdan önem vermezler. Sonradan ortaya çıkmış bir kurum olarak papalığı otorite sisteminin, hiyerarşinin ve iktidarın mükemmel temsilcisi şeklinde görürler; kilisede papanın sahip olduğu tarzda bir yetkinin kimseye verilmeyeceğini savunarak bu yetkiyi reddederler (bk. LUTHER, Martin).

BİBLİYOGRAFYA :

V. Martin, "Pape", *DTC*, XI, 1877-1944; P. Poupard, "Papauté", *Dictionnaire des religions*, Paris 1993, s. 1499-1503; a.m.f., *Le pape*, *Presse universitaires de France*, Paris 1980; Pastor L. Vonj, *Histoire des papes*, Paris 1888-1962, I-XXII; Y. Congar – R. Aubert, *Le concile et les conciles*, Paris 1960; *Vatican II: Les seize documents conciliaires* (haz. R. P. Paul – A. Martin), Paris 1967; *Le Vatican et la Rome chrétienne*, Roma 1973, s. 6-23; J. Leclerc, *Le pape ou le concile*, Paris 1973; *La foi catholique*, éditions de l'orange, Paris 1975, s. 261-266; M. Pacaut, *Histoire de la papauté*, Paris 1976; J. J. von Allmen, *La primauté de l'église de Pierre et de Paul*, Paris 1977; L. Gagnebin, "Qu'est-ce que le Protestant-

tisme? Trois definitions possibles", *Le Protestantisme: Ce qu'il est- ce qu'il n'est pas*, Paris 1990, s. 10-12; J. Mathieu-Rosay, *Dictionnaire du Christianisme*, Marabout-Alleur [Belgique] 1990, s. 251-255; H. Küng, *Infallible?* (trc. E. Mosbacher), London 1994; M. Feillet, *Vocabulaire du Christianisme*, Paris 2000, s. 86; Halim Işık, *Günümüzde Papalık Teşkilatı* (doktora tezi, 2001), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MEHMET AYDIN – AHMET HİKMET EROĞLU

PAPİRÜS

Eskiçağ ve Ortaçağ boyunca
Ön Asya'da ve Batı'da
kullanılan yazı malzemesi.

Anavatanı Mısır olan **papirüs** (eski Yunanca'da papuros) maydanozgiller familyasından 3-4 m. yüksekliğinde bir bitkinin (*Cyperus Papyrus Linnaei*) adıdır. Nil deltasında yetişen papirüs milâttan önce III. binyıldan itibaren kullanılmaya başlanmış, özellikle milâttan önce VI. – milâttan sonra IV. yüzyıllar arasında Akdeniz çevresinde yaygınlaşmış, yazı malzemesi olarak palmye yaprağı, ağaç kabukları, kurşun levhalar, keten ve bal mumu kaplı levhaların yerini almış, Arap fetihleriyle Mısır'dan yayılarak IX. yüzyıla kadar kullanılmıştır. Sandolet, ip, hasır, gemi yelkeni ve lamba fitili yapımında da faydalanılan papirüsün Mısır bataklıkları dışında Suriye ve Fırat nehri yakınlarında yetiştiği belirtilmektedir.

Milâttan önce 2500 yılından itibaren Mısır eski krallık dönemi duvar resimleriyle antik kaynaklardan papirüs kâğıt imalatı hakkında bilgi edinmek mümkündür. Buna göre bitkinin özü çizilerek çıkarılır, gövdesi tabakalara ayrılır. En iyi kâğıt bitkinin orta tabakalarından yapılır, kabuğa yakın olanlar daha aşağı kalitededir. Kesilen papirüs tabakaları birbirine ters yönde üst üste yerleştirilir. Bu iki yönlü tabaka dövrülerek veya preslenerek bitki öz suyu yardımıyla kaynaştırılır ve düz bir yüzey elde edilir. Uçları kesilerek eşitlenir. Elde edilen yaprakların ince ve beyaz olanı en iyi kalitede kâğıttır. Bunlar rulonun başına, diğerleri sonuna konur. Yatay olan tabakaların bulunduğu yüze "recto" (ön yüz), dikey olanlarına "verso" (arka yüz) denir. Bir ruloda birbirine yapıştırılmış ortalama yirmi tabaka kâğıt bulunur. Papirüs kâğıdının yüzeyi mürekkebi daha iyi alabilmesi ve dayanıklı olması için sünger taşı, fildişi, deniz kabukları veya abanozla cilalanıp düzleştirilir. Yatay lifli ön yüz kamış kalemle daha iyi yazılır. Kâğıt nemli iken zamlık sürülerek tokmaklanır ve kırışıklıkları giderilir.

rilir, küflenmesini önlemek amacıyla zamka sirke eklenebilir, su ile ıslatılmış ekmeğe yumuşaklığı sağlar. Kâğıdı zararlılardan korumak için safran ve sedir yağına bulamak gerekir.

Papirüs bitkisinden elde edilen kâğıtların işlenmesiyle oluşan ve üzerine çeşitli metinler yazılan kitap şeklindeki rulolara Eski Yunanlılar "tomas, biblion, kulindros", Latinler ise "volumen" derlerdi. Milâttan önce VI-IV. yüzyıllara ait antik vazolar üzerinde bu ruloların tasvirleri mevcuttur. Eldeki kaynaklar ve buluntulara göre, yapıştırılan rulonun yaprakları kesilerek eşitlendikten sonra "umbilicus" adı verilen çubuğa sarılarak rulo yapılır, böylece açılıp kapanması sağlanırdı. Her rulo bir cilt oluyordu. Meselâ Epikuros'un 300 ciltlik eseri 300 rulo idi. Rulonun ilk yaprağına "protokollon", son yaprağına "eskhatokollon" denirdi. Yaprığın ilk sütununda yazarın adı, eserin konusu, kitabın adı, numarası ve cildi bulunur ve bu kısma "epigraphe, titulus, index" gibi adlar verilirdi. Bergama ve İskenderiye gramercileri kitap boyuna standart getirmişti. Rulo standart olarak yirmi yaprak iken bazan daha az, bazan da daha çok yapraklı olabiliyordu. İskenderiye döneminde pek çok eser ciltlere yani tek tek rulolara bölünmüş, bunlara "tomas (tomus)" denmiş ve alfabenin harfleriyle gösterilmiştir. Zamanla papirüsten yapılan rulonun her iki yüzüne metinler yazılmaya başlanmış ve buna "opisthographoi" adı verilmiştir.

Rulo kitap sayfaları sütunlar halinde yazılıyordu. Metin soldan başlar, sağ sütunda biterdi. Kenar başlıklarına atlanmış bilgiler, yorumlar, notlar ek yazı veya kenar notu olarak konuyordu. Milâttan önce III. yüzyıldan itibaren yazıda bazı kısaltmalara gidilmişti. Milâttan önce I. yüzyıldan itibaren işaret ve aksanlar konarak doğru telaffuzlar ve cümle ayırmaları belirlenmişti. Satır başları ve tiyatro konuşmalarında çengel kullanılmış ve paragraflar ayırt edilmiştir. Papirüs rulo kitapta konu adları ve başlıkları kırmızı mürekkeple yazılırdı. Rulonun sonuncu sütununun altında yer alan "kolophon"da eserin adı, yaprak sayısı, sütunlar ve satırların sayısı yazılırdı. Ayrıca müstensih, kitapçı, satıcı ve alıcı için bilgi verilerek kitabın satış değeri belirlenirdi. Papirüse yazarken yapılan hata pön süngeriyile silinirdi. Bazan papirüs üzerindeki yazı kazınarak yenisi yazılırdı. Ancak silme işlemi düzeltme için değil sahtekârlık amacıyla yapılıyordu.

Eski Mısır papirüsleri ölüye ve sonraki hayatına ilişkin resimlerle süslenmekteydi.

di. Daha sonra eski Yunanlılar astronomi, matematik, tıp ve tabiat bilimleri ile ilgili kitaplara çizim ve resimler koyarak metinleri açıklardı. Eukleides'in çizimleri Paris'teki "Eudoxus papirüsü", Münih'te Stadt Bibliothek'te muhafaza edilen "Münih papirüsü", Milano'daki Homeros'un eserlerinden parçalar, Viyana'daki Dioscorides'in eserleri resimli papirüs rulolardır. Rulo süslemek Helenistik devirde bir sanat kolu haline gelmiştir. Baştaki harfler renkliydi, ayrıca kenar süslemeleri yapılmaktaydı. Hekim Crateuas ve Dionysios Metrodoros bitkileri resimlerle açıklamış, Varro 700 ünlü kişinin biyografisini anlattığı *Imagines* adlı eserine bunların portelerini de koymuştur. Vitruvius'un mimari eserleri çizimlerle gösterilmiştir. Seneca cahil zenginlerin, içi yazarların porteleriyle donatılmış kitaplarından söz eder. Rulo kitap ağırlığı sebebiyle kolay açılıp okunamadığından okuyucu ortadaki "umbilicus"u sık tutar, sağ eliyle yavaş yavaş açarken okuduğu kısmı sol eliyle sararak kapatırdı.

Papirüsü milâttan önce VIII-VII. yüzyıllarda Fenikeliler ve milâttan önce I. binyılda Ârâmîler, İbrânîler ve Suriyeliler satın alıyordu. Fenike-eski Yunan deniz ticareti sayesinde milâttan önce VIII-VII. yüzyıllarda eski Yunanlılar papirüs almaya başladılar. I. Psammetik zamanında (m. ö. 663-609) papirüs ticareti gelişti ve Miletos aracılığı ile Akdeniz'e yayıldı. Helenistik devirde Pergamon, Antiokheia, Rodos, Pella gibi merkezlerde papirüse ihtiyaç artınca üretimi devlet tekeline alındı ve devlet papirüs ticaretinden kazanç sağlar hale geldi. Ptolemaios II. Philadelphos zamanında üretim arttı, fiyat ucuzladı, papirüs dağıtımını yapan bürolar açıldı. Daha sonra devlet denetiminde olmak şartıyla özel imalâthaneler kuruldu.

Roma, cumhuriyet döneminde Mısır'ın fethinin ardından papirüs ihracı arttı. Devlet kontrolündeki kâğıt satıcıları çoğaldı. Roma imparatorluk döneminde devlet tekelinde olan papirüsün dağıtımını senatonun belirlediği kişiler eliyle düzenleniyordu. İmparator Aurelius zamanında papirüs üzerindeki vergi kaldırıldı. İmparator Diocletianus döneminde papirüs imalâthanelerini devlet kiraladı. Mısır'dan gelen papirüsler Roma'daki depolarda muhafaza ediliyordu. Bu depolardan biri de Constantinopolis'te (İstanbul) idi. Mısır'dan Roma'ya milâttan önce III. yüzyıldan itibaren getirilen papirüs dışında Roma'daki çiftlik ve imalâthanelerde de Roma bükrasisinin ihtiyaçları için değişik kalitede papirüs üretiliyordu. Ancak en kaliteli kâğıt-